контексті твердження про домінування неформальних інститутів є лише свідченням неефективності функціонування в суспільстві формальних норм, правил поведінки, неефективного трансакційного обміну.

Подальше дослідження інститутів оподаткування в майбутньому дасть змогу не лише значно розширити межі предметного поля оподаткування, комплексно уточнити склад та структуру інститутів оподаткування, виявити їх основні суперечності і закономірності еволюції як унікального елементу соціально-економічних систем.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Меркулова Т.В. Институциональная сущность налога // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Економічна серія. – 2005. – № 650. – С. 43-46.
2. Меркулова Т.В. Формальный и неформальный институты налога: взаимосвязи и противоречия. Наукові праці ДонНТУ. Серія : економічна. Випуск 91. – С. 64-70.
3. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики. – М. : Фонд экономической книги начала, 1997. – 180 с.
4. Рэдклифф-Браун А.Р. Структура и функция в примитивном обществе. Очерки и лекции [Электронный ресурс] / А.Р. Рэдклифф-Браун. – М. : Изд. фирма «Восточная литература», 2001. – РАН.159. – (Этнографическая библиотека). – Режим доступа : http://yanko.lib.ru/books/cultur/radcliffe-brown_struct_function_in_prim_society.htm.
5. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй / Пер. з англ. – Книга 5. Про прибутки правителя або держави. – К. : Port-Royal, 2001. – 593 с.
6. Спенсер Г. Опыты научные, политические и философские. Серия: Классическая философская мысль. – Минск : Современный литератор, 1998. 1408 с.
7. Ходжсон Дж. Что такое институты? // Вопросы экономики. – 2007. – № 8. – С. 27-40.

УДК 005.334:658.1

Сілакова Г.В.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів
Національного університету харчових технологій

Петрик С.В.
студентка
Національного університету харчових технологій

ФІНАНСОВІ РИЗИКИ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Досліджено підходи щодо визначення сутності категорії «фінансовий ризик». Наведено характерні ознаки фінансових ризиків підприємства. Виявлено основні причини виникнення фінансових ризиків на підприємстві. Систематизовано основні види фінансових ризиків та визначено їхній вплив на фінансову безпеку підприємства. Запропоновано класифікацію фінансових ризиків підприємства, яка є найбільш повною та ефективною у застосуванні. Також наведено методи зниження ступеня впливу фінансових ризиків на діяльність підприємства.

Ключові слова: фінансовий ризик, види фінансових ризиків, причини виникнення фінансових ризиків, методи зниження фінансових ризиків, фінансова безпека підприємства.

Силакова А.В., Петрик С.В. ФИНАНСОВЫЕ РИСКИ В СИСТЕМЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Исследованы подходы к определению сущности категории «финансовый риск». Приведены характерные признаки финансовых рисков предприятия. Выявлены основные причины возникновения финансовых рисков на предприятии. Систематизированы основные виды финансовых рисков и определено их влияние на финансовую безопасность предприятия. Предложена классификация финансовых рисков предприятия, которая является наиболее полной и эффективной в применении. Также приведены методы снижения степени влияния финансовых рисков на деятельность предприятия.

Ключевые слова: финансовый риск, виды финансовых рисков, причины возникновения финансовых рисков, методы снижения финансовых рисков, финансовая безопасность предприятия.

Silakova H.V., Petrik S.V. FINANCIAL RISKS IN SYSTEM FINANCIAL SECURITY OF AN ENTERPRISE

Investigated approaches to the definition of category «financial risk». Presented the characteristics financial risks of an enterprise. Identified the basic causes of the financial risks in an enterprise. Systematized the main types of financial risks and determined their impact on the financial security of an enterprise. Suggested the classification of financial risks of an enterprise, which is the most completed and efficient to use. Also showed the methods of reducing the impact of financial risks in an enterprise.

Keywords: financial risk, types of financial risks, the causes of financial risks, methods of reducing financial risks, financial security of an enterprise.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економічної науки все більше уваги приділяється питанням підвищення ефективності діяльності підприємства в умовах невизначеності середовища його функціонування. У зв'язку з цим усе частіше на перший план висуваються проблеми забезпечення фінансової безпеки підприємства. При цьому найважливішою складовою реформування економіки та забезпечення фінансової безпеки підприємства є удосконалення методів мінімізації фінансових ризиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у формування наукового підходу до вивчення сутності фінансових ризиків та шляхів мінімізації їхнього впливу на діяльність підприєм-

ства зробили як зарубіжні, так і вітчизняні вчені, зокрема: В.Г. Бабенко, І.О. Бланк, Г.І. Великоіваненко, В.В. Вітлінський, Дж.І. Фіннерті, Ф.Лі Черг, О.С. Шапкін, В.О. Шапкін та ін.

У зв'язку з фінансово-економічною кризою і спробами виходу з неї посилилася увага економістів до нових аспектів проблеми ризиків у системі фінансової безпеки. У цьому плані становлять інтерес роботи О.І. Барановського, С.В. Васильчика, О.С. Журавки, В.А. Ліпкана, Г.В. Ложкіна, Л.В. Нечипорука, В.М. Поповича, Г.Дж. Шиназі та ін.

Разом із тим дослідження літературних джерел показало, що в економічній літературі відсутня єдина точка зору щодо визначення сутності категорії «фінансовий ризик», класифікації фінансових ризиків, взаємозв'язку фінансових ризиків і фінансової безпеки підприємства, а також розробки та впровадження елементів і процедур мінімізації фінансових ризиків у систему фінансової безпеки підприємства.

Постановка завдання. Завдання статті полягає у дослідженні підходів щодо визначення поняття фінансового ризику підприємства та методів мінімізації фінансових ризиків у системі фінансової безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова діяльність підприємства у всіх її формах пов'язана з численними ризиками, ступінь впливу яких на результати цієї діяльності досить висока, як і на фінансову безпеку в цілому. Ризики, супутні фінансовій діяльності підприємства, виділяються в особливу групу ризиків, які носять назву «фінансові ризики». Фінансові ризики відіграють найбільш значущу роль у загальному портфелі підприємницьких ризиків підприємства.

Сукупність сучасних підходів щодо трактування поняття «фінансовий ризик» є досить значною, що вимагає детального їх вивчення і структуризації (табл. 1).

Дослідивши підходи вчених-економістів щодо визначення поняття «фінансовий ризик», можна зробити висновок, що основними перевагами трактувань даної економічної категорії є врахування таких аспектів: ознак фінансових ризиків підприємств; місця фінансових ризиків у господарській діяльності підприємства; сфери виникнення фінансових ризиків підприємства; зовнішніх фінансових відносин підприємства. Серед недоліків можна виділити неврахування наслідків дії фінансових ризиків на господарську діяльність підприємства, внутрішніх фінансових відносин підприємства тощо.

Щоб краще зрозуміти сутність поняття «фінансовий ризик», пропонуємо розглянути його основні характеристики [14]:

1. Економічна природа. Фінансовий ризик проявляється у сфері економічної діяльності підприємства, прямо пов'язаний із формуванням його доходів і характеризується можливими економічними втратами в процесі здійснення фінансової діяльності.

2. Об'єктивність прояву. Фінансовий ризик є об'єктивним явищем у функціонуванні будь-якого підприємства; він супроводжує практично всі види фінансових операцій і всі напрямки його фінансової діяльності.

3. Дія в умовах вибору. Така дія виконується фінансовим менеджером в умовах ризикової ситуа-

Таблиця 1

Систематизація поглядів щодо сутності поняття «фінансовий ризик»

Автор	Сутність поняття «фінансовий ризик»
В.Г. Бабенко [1, с. 12]	економічна категорія, що відображає об'єктивно наявні невизначеність та конфліктність, які виникають у відносинах щодо створення, розподілу, перерозподілу та споживання доданої вартості та частини національного багатства між суб'єктами економічної діяльності
І.О. Бланк [2, с. 522]	результат вибору його власниками чи менеджерами альтернативного фінансового рішення, спрямованого на досягнення бажаного результату фінансової діяльності за ймовірності понесення фінансових втрат за умов його реалізації
І.П. Булєєв, Н.Д. Прокопенко, Н.Є. Брюховецька, Г.О. Маланчина [3 с. 347]	ризик, що виникає у сфері відносин підприємств із банками та іншими інститутами
В.А. Васильєв, А.В. Льотчиків, В.Є. Лялін [4, с. 201]	можливість (загроза) втрати особою чи організацією в результаті здійснення певної фінансової діяльності частини власних ресурсів або доходів (прибутку), що заплановано в майбутньому
Н.М. Внукова, В.І. Успаленко, Л.В. Временко [5, с. 288]	ризик, викликаний невизначеністю природних, людських та економічних факторів, що за несприятливих умов можуть призвести до збитків у господарсько-фінансовій діяльності
Т.А. Говорушко [6, с. 164]	ймовірність виникнення несприятливих фінансових наслідків у формі втрати доходу чи капіталу в ситуації невизначеності умов здійснення його фінансової діяльності
Л.І. Донець [7, с. 22]	ризик, що виникає при здійсненні фінансового підприємництва чи фінансових угод, виходячи з того, що у фінансовому підприємництві в ролі товару виступають або валюта, або цінні папери, або кошти
М.С. Клапків [8, с. 81-83]	у широкому значенні – ризики, які характеризуються ймовірністю втрат фінансових ресурсів (грошових коштів) у господарській діяльності; у вузькому значенні – частина комерційних ризиків, пов'язана з ймовірністю фінансових втрат внаслідок операцій у фінансово-кредитній і біржовій сферах
В.В. Масалітіна [9, с. 3]	невизначеність, що пов'язана із залученням та використанням власних та запозичених джерел фінансування операційної та інвестиційної діяльності підприємства
М.І. Сакович [10, с. 93]	ймовірність настання такого результату, який призведе до зміни фінансових показників діяльності підприємства (у першу чергу прибутковості й ефективності діяльності)
Черг Ф.Лі, Дж.І. Фіннерті [11, с. 143]	неспроможність підприємства обслуговувати власні зобов'язання перед третіми особами та ймовірність оголошення його банкрутом
О.С. Шапкін, В.О. Шапкін [12, с. 157]	спекулятивний ризик, для якого можливий як позитивний, так і негативний результат
В.М. Шелудько [13, с. 287]	ризик не отримати задовільний фінансовий результат від здійснення господарської діяльності підприємства

ції або ситуації невизначеності тільки при наявності варіантів цього вибору. У цій характеристиці фінансовий ризик проявляється як на стадії вибору (прийняття) рішення, так і на стадії його реалізації. Як дія в умовах вибору фінансовий ризик є способом практичного вирішення суперечностей у розвитку можливих умов здійснення майбутньої фінансової діяльності.

4. Альтернативність вибору. Фінансовий ризик передбачає необхідність вибору альтернативи дій фінансового менеджера. У будь-яких видах ситуацій ризику або невизначеності існує, щонайменше, дві альтернативи – прийняти на себе фінансовий ризик або відмовитися від нього. У реальній практиці таких варіантів набагато більше і залежно від конкретного змісту умов ризику або невизначеності вони характеризуються різним ступенем складності і методами вибору.

5. Цілеспрямована дія. Фінансовий ризик завжди розглядається відносно конкретної мети, на досягнення якої він спрямований. Як правило, такою метою є отримання певної суми (або рівня) доходу в результаті здійснення окремої фінансової операції або фінансової діяльності в цілому.

6. Ймовірність досягнення мети. Наявність ймовірності відхилення від мети є атрибутом будь-якого фінансового ризику, що відображає його зміст. При цьому кількісна ідентифікація цієї ймовірності в умовах ризику істотно відрізняється від умов невизначеності. Умови ризику характеризуються як сукупність майбутніх варіантів здійснення фінансової діяльності, в яких існує об'єктивна можливість кількісно оцінити ймовірність досягнення цільового результату. На відміну від них, умови невизначеності розглядаються як сукупність майбутніх варіантів можливостей здійснення фінансової діяльності, в яких ймовірність досягнення цільового результату в кількісному вираженні не може бути встановлена.

7. Невизначеність наслідків. Ця характеристика фінансового ризику визначається неможливістю детермінувати кількісний фінансовий результат (у першу чергу, прибутковість здійснюваних фінансових операцій) у процесі прийняття фінансових рішень.

8. Очікувана несприятливість наслідків. Рівень фінансового ризику оцінюється, насамперед, розмірами можливого економічного збитку. Цей економічний збиток в процесі реалізації фінансового ризику може приймати різні форми – втрата прибутку, доходу, частини або всієї суми капіталу підприємства.

9. Динамічність рівня. Рівень фінансового ризику, притаманний тій чи іншій фінансовій операції або певному виду фінансової діяльності підприємства, істотно варіює в часі, тобто залежить від тривалості здійснення фінансової операції. Фактор часу впливає на рівень фінансового ризику, проявляється в альтернативності форм вкладення капіталу, можливості зростання темпів інфляції, невизначеності руху ставки позикового відсотка тощо.

10. Суб'єктивність оцінки. Незважаючи на об'єктивну природу фінансового ризику як економічного явища, оцінка його рівня носить суб'єктивний характер. Ця суб'єктивність, тобто нерівнозначність оцінки даного об'єктивного явища різними суб'єктами здійснення цієї оцінки, визначається різним рівнем повноти та достовірності інформативної бази, кваліфікацією фінансових менеджерів, їхнім досвідом роботи у сфері ризик-менеджменту та іншими факторами.

Розглянуті основні характеристики фінансового ризику дають змогу сформулювати його таким чином: фінансовий ризик підприємства являє собою ризик настання негативної події, що впливає на зниження доходу або капіталу, який виникає через невизначеність умов фінансово-господарської діяльності підприємства (з неможливістю виконання підприємством фінансових зобов'язань перед партнерами в результаті нестабільності купівельної спроможності грошей, формування неоптимальної структури капіталу тощо).

Розглянемо основні причини виникнення фінансових ризиків:

1. Спонтанність природних процесів і явищ, стихійні лиха. Прояв стихійних сил природи – землетруси, повені, урагани, а також мороз, ожеледь, град, посуха можуть мати серйозний негативний вплив на результати підприємницької діяльності, стати джерелом непередбачених витрат.

2. Випадковість. Ймовірна сутність багатьох соціально-економічних і технологічних процесів, багатоваріантність відносин, в які вступають суб'єкти підприємницької діяльності, призводять до того, що в подібних умовах одна і та ж подія відбувається неоднаково, тобто має місце елемент випадковості.

3. Наявність протиборчих тенденцій, зіткнення суперечливих інтересів. Прояв цього джерела фінансового ризику дуже різноманітне: від війни і міжнаціональних конфліктів, до конкуренції і просто розбіжності інтересів.

4. Ймовірнісний характер науково-технічного прогресу. Загальний напрямок розвитку науки і техніки, особливо на найближчий період, може бути передбачений з відомою точністю. Однак визначити конкретні наслідки повною мірою практично неможливо. Технічний прогрес не здійсненний без ризику, що обумовлено його ймовірнісною природою, оскільки витрати і особливо результати розтягнуті і віддалені в часі.

5. Існування невизначеності пов'язано також з неповнотою, недостатністю інформації про об'єкт, процес, явище, щодо якого приймається рішення; з обмеженістю людини у зборі та обробці інформації; з постійною мінливістю цієї інформації.

6. До джерел, що сприяють виникненню невизначеності і ризику, належить складність самого процесу пізнання: неможливість однозначного пізнання об'єкта в сформованих умовах рівня і методів наукового пізнання; відносна обмеженість свідомої діяльності людини; наявні відмінності в соціально-психологічних установках, ідеалах, намірах, оцінках, стереотипах поведінки.

Важливе значення для всебічної характеристики фінансових ризиків має їх науково-обґрунтована класифікація. Так, А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк [15, с. 501] до основних видів відносять фінансові ризики, які генеруються невизначеністю внутрішніх та зовнішніх умов реалізації фінансової діяльності підприємства (ризик зниження фінансової стійкості, ризик неплатоспроможності, інвестиційний, інфляційний, процентний, валютний, депозитний, кредитний, податковий тощо).

В.В. Вітлінський та Г.І. Великоіваненко [16, с. 101] поділяють фінансові ризики на кредитні, відсоткові, валютні та втраченого зиску.

М.В. Хохлов [17, с. 33] пропонує класифікувати фінансові ризики на валютні (операційні, трансляційні, економічні), відсоткові (позиційні, портфельні, економічні) та портфельні (систематичні, несистематичні).

Ще однією з найкращих, на нашу думку, є класифікація, запропонована російськими науковцями О.С. Шапкіним та В.О. Шапкіним [12, с. 157]: 1) ризики, пов'язані з купівельною спроможністю грошей (інфляційні та дефляційні ризики; валютні ризики; ризик ліквідності); 2) інвестиційні ризики (ризик втраченої вигоди; ризик прямих фінансових втрат; ризик зниження прибутковості: процентні ризики; кредитні ризики – біржові ризики, селективні ризики, ризики банкрутства).

Водночас деякі з розглянутих класифікацій фінансових ризиків не відповідають правилам побудови класифікацій, що обмежує можливості їх практичного застосування. Разом із цим в економічній літературі відсутня комплексна класифікація можливих фінансових ризиків діяльності підприємства. Тому, пропонуємо класифікацію, яка, на нашу думку, є найбільш повною та ефективною у застосуванні: 1) за джерелами виникнення (зовнішній і внутрішній); 2) за сферами локалізації грошових потоків (кредитний, інвестиційний, факторинговий, форфейтинговий, лізинговий, виробничий, комерційний тощо); 3) за кінцевим результатом (чистий і спекулятивний); 4) за можливістю страхування (з можливістю страхування та без можливості страхування); 5) за фінансовими наслідками (ризик ліквідації підприємства, ризик платоспроможності, ризик фінансової стійкості, депозитний ризик, ризик не виплати дивідендів, ризик отримання (втрати) економічної вигоди; 6) за рівнем фінансових втрат (мінімальний, малий, середній, високий, максимальний, катастрофічний); 7) за проявом у часі (безперервний та періодичний); 8) за функціями фінансового управління (ризик фінансового планування, обліковий фінансовий ризик, ризик фінансового аналізу, ризик фінансового контролю, ризик фінансового регулювання, ризик фінансового прогнозування); 9) за типами розвитку підприємства (еволюційного розвитку та революційного розвитку); 10) за етапами життєвого циклу підприємства (ризик підготовчого етапу, ризик інвестиційного етапу, ризик етапу освоєння ринку, ризик етапу зростання, ризик етапу зрілості, ризик етапу поновлення, ризик етапу занепаду (відновлення)); 11) за джерелами формування (ризик власного капіталу, ризик позикового капіталу, ризик структури капіталу); 12) за рівнями економічної системи (макроекономічний і мікроекономічний); 13) за ступенем управління (незнижуваний, знижуваний, повністю виключений); 14) за масштабом (локальний, галузевий, регіональний, національний, світовий).

Після виявлення можливих фінансових ризиків, з якими може зіткнутися підприємство в процесі здійснення фінансової діяльності, визначення факторів, що впливають на рівень ризику та оцінки ризику, а також виявлення потенційних втрат, що пов'язані з ними, перед підприємством стоїть завдання розробки мінімізації фінансових ризиків. Таким чином, фахівець з ризику повинен прийняти рішення про вибір найбільш прийнятних шляхів нейтралізації фінансових ризиків та обрати найбільш прийнятний метод зниження ризику.

Зниження ступеня ризику – це скорочення ймовірності та обсягу втрат. З метою зниження ступеня ризику застосовуються різні прийоми. Найбільш поширеними серед них є [9; 12; 14; 17]:

1. Ухилення від ризику дає змогу повністю уникнути потенційних втрат, пов'язаних із фінансовими ризиками, але, з іншого боку, не дає змогу отримати прибутки, пов'язані з ризикованою діяльністю. Крім цього, ухилення від фінансового ризику може бути просто неможливим, до того ж ухилення від одного виду ризику може призвести до виникнення інших. Тому, як правило, даний спосіб застосовується лише щодо дуже великих ризиків.

2. Прийняття фінансового ризику на себе. Основним завданням підприємства є пошук джерел необхідних ресурсів для покриття можливих втрат. В даному випадку втрати покриваються за рахунок будь-яких ресурсів, що залишилися після настання фінансового ризику і, як наслідок, – понесення втрат. Якщо залишку ресурсів у підприємства недостатньо, то це може призвести до скорочення обсягів діяльності.

3. Трансферт фінансового ризику заснований на передачі таких ризиків партнерам за окремими фінансовими операціями. При цьому партнерам передається та частина фінансових ризиків підприємства, за якою вони мають більше можливостей нейтралізації їхніх негативних наслідків і володіють більш ефективними способами внутрішнього страхового захисту.

4. Страхування ризику. Передбачає зобов'язання страховика за страховими виплатами у розмірі повної або часткової компенсації втрат доходів (додаткових витрат) особи, на користь якої укладено договір страхування.

5. Об'єднання ризику. Спосіб мінімізації або нейтралізації фінансових ризиків, за якого підприємство має можливість зменшити рівень власного ризику, залучаючи до вирішення загальних проблем інші підприємства і фізичних осіб, зацікавлених в успіху спільної справи.

6. Диверсифікація являє собою процес розподілу капіталу між різними об'єктами вкладення, які безпосередньо не пов'язані між собою. Диверсифікація дає змогу уникнути частини ризику при розподілі капіталу між різноманітними видами діяльності.

7. Хеджування – це система укладання термінових контрактів і угод, що враховує ймовірні в майбутньому зміни обмінних валютних курсів і має на меті уникнення несприятливих наслідків цих змін.

8. Важливим напрямком нейтралізації фінансових ризиків є лімітування їх концентрації. Механізм лімітування концентрації фінансових ризиків використовується за тими їх видами, які виходять за межі допустимого їх рівня, тобто за фінансовими операціями, які здійснюються в зоні критичного чи катастрофічного ризику. Таке лімітування реалізується шляхом встановлення на підприємстві відповідних внутрішніх фінансових нормативів в процесі розробки політики здійснення різних аспектів фінансової діяльності.

9. Метод бюджетування з метою зниження ризику втрати платоспроможності. Бюджет руху грошових коштів розробляється на рік із розподілом по місяцях і дає змогу за даними прогнозу грошових надходжень і виплат визначити надлишок або нестачу коштів для фінансування господарської діяльності підприємства. Для періодів із від'ємним значенням потоку необхідно передбачити зовнішнє фінансування. Збільшення частки запозичених джерел призводить до погіршення платоспроможності. Отже, завдання полягає в тому, щоб віднайти таке співвідношення між запозиченими й власними джерелами фінансування від'ємного чистого грошового потоку, яке б забезпечувало прийнятний рівень ризику втрати платоспроможності.

10. Інші методи (забезпечення стягнення з контрагента по фінансовій операції додаткової премії за ризик; отримання від контрагентів певних гарантій; скорочення переліку форс-мажорних обставин у

контрактах з контрагентами; забезпечення компенсації можливих фінансових втрат за ризиками за рахунок передбачення системи штрафних санкцій тощо).

Вище були розглянуті лише основні методи зниження фінансових ризиків. Вони можуть бути істотно доповнені з урахуванням специфіки фінансової діяльності підприємства і конкретного складу портфеля фінансових ризиків.

Висновки. У цілому сучасне підприємство повинно управляти фінансовими ризиками, які виникають унаслідок різних дестабілізуючих чинників. Для забезпечення фінансової безпеки і можливості передбачення фінансових ризиків на підприємстві повинна існувати система управління фінансовою безпекою підприємства в цілому. Тому на кожному підприємстві нагальним завданням є розробка дієвої системи забезпечення фінансової безпеки, яка характеризується тісним взаємозв'язком і взаємообумовленістю її окремих складових, тому при прийнятті управлінських рішень потрібно враховувати цей взаємний вплив одних факторів на інші.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бабенко В.Г. Страхування фінансових ризиків як механізм надання гарантій суб'єктам підприємницької діяльності : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / В.Г. Бабенко ; Держ. вищ. навч. закл. «Укр. акад. банк. справи Нац. банку України». – Суми, 2007. – 21 с.
2. Бланк И.А. Финансовый менеджмент : учеб. курс / И.А. Бланк. – 2-е изд., перераб. и доп. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 656 с.
3. Булеев И.П. Механизм хозяйствования предприятий и объединений трансформационной экономики : монография / [Булеев И.П., Прокопенко Н.Д., Брюховецкая Н.Е., Маланчина Г.О.]. – Донецк, 2007. – 526 с.
4. Васильев В.А. Математические модели оценки и управления финансовыми рисками хозяйствующих субъектов / В.А. Васильев, А.В. Летчиков, В.Е. Лялин // Аудит и финансовый анализ. – 2006. – № 4. – С. 200-237.
5. Внукова Н.М. Страхування: теорія та практика : навч.-метод. посіб. / [Н.М. Внукова, В.І. Успаленко, Л.В. Временко та ін.] / за заг. ред. проф. Н.М. Внукової. – Харків : Вид-во «Бурун Книга», 2004. – 376 с.
6. Говорушко Т.А. Страхові послуги : підруч. / Т.А. Говорушко. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 376 с.
7. Донець Л.І. Економічні ризики та методи їх вимірювання : навч. посіб. / Л.І. Донець, Н.В. Ващенко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.
8. Клапків М.С. Страхування фінансових ризиків : монографія / М.С. Клапків. – Тернопіль : Економічна думка, Карт-бланш, 2002. – 570 с.
9. Масалітіна В.В. Планування руху грошових коштів в системі управління фінансовими ризиками : автореф. дис... канд. екон. наук : 08.06.01 / В.В. Масалітіна ; Нац. трансп. ун-т. – К., 2002. – 20 с.
10. Сакович М.И. Риски финансовых вложений предприятий: сущность, классификация, управление / М.И. Сакович. // Вестник Челябинского государственного университета. – 2010. – № 27(208). – Экономика. – Вып. 29. – С. 92-95.
11. Черг Ф. Ли Финансы корпораций: теория, методы и практика : пособие пер. с англ. / Ф. Ли Черг, Джозеф И. Финнерти. – М. : ИНФРА-М, 2000.– XVIII. – 686 с.
12. Шапкин А.С. Экономические и финансовые риски. Оценка, управление, портфель инвестиций / А.С. Шапкин, В.А. Шапкин. – 8-е изд. – М. : Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2012. – 544 с.
13. Шелудько В.М. Фінансовий ринок : підруч. / В.М. Шелудько. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2008. – 535 с.
14. Продченко И.А. Теоретические основы финансового менеджмента : учеб.-метод. материалы [Электронный ресурс]. – Режим доступу : http://www.e-college.ru/xbooks/xbook063/book/index/index.html?go=part-011*page.htm.
15. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2005. – 714 с.
16. Вітлінський В.В. Ризикологія в економіці та підприємництві : монографія / В.В. Вітлінський, Г.І. Великоіваненко. – К. : КНЕУ, 2004. – 480 с.
17. Хохлов Н.В. Управление риском : учеб. пособие для вузов / Н.В. Хохлов. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 239 с.